

ПРЕВОДНАТА РЕЦЕПЦИЈА НА ТВОРЕШТВОТО НА МИГЕЛ ДЕ СЕРВАНТЕС НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

Игор Поповски
Независен истражувач, Скопје
igorpp0711@gmail.com

Во овој труд ги разгледуваме преводите на дел од творештвото на Мигел де Сервантес на македонски јазик. Ги следиме првите скратени, лектирни изданија на *Дон Кихот* од 1950-тите, а потоа критички се осврнуваме на првиот и единствен целосен превод на неговиот најпознат роман, направен во 1985 година од страна на Илија Корубин и Александар Митевски. Се осврнуваме и на *Примерни новели*, интегрално преведени во 2012 година од Виолета Јагев, а анализираме и стихови од неговите драми и прозни дела во *Десет век на шпанската поезија*, во препев на Матеја Матевски. Анализата покажува дека творештвото на Сервантес во македонската култура е нерамномерно застапено во споредба со другите имиња од светската книжевност. Со оглед на тоа што „донкихотски“ и „донкихотство“ се дел од македонскиот јазик и се користат во разни контексти, отстапуваме најголем простор за анализа на основните аспекти на интегралниот превод на *Дон Кихот* на македонски јазик.

Клучни зборови: Мигел де Сервантес, *Дон Кихот*, *Примерни новели*, превод, рецепција

THE RECEPTION OF MIGUEL DE CERVANTES' LITERARY OUTPUT IN MACEDONIAN

Igor Popovski
Independent researcher, Skopje
igorpp0711@gmail.com

This paper examines the translations of some of Miguel de Cervantes' literary output in Macedonian. I trace the first abridged editions of *Don Quijote* from the 1950s and critically examine and assess the first and only unabridged edition of 1985 by Ilija Korubin and Aleksandar Mitevski. I also review the 2012 unabridged edition of his *Novelas ejemplares*, translated by Violeta Jagev, and finally, analyze verses from his plays and prose included in *Deset veka na španskata poezija*, an anthology of Spanish poetry translated by Mateja Matevski. The analysis shows that Cervantes' literary output is underrepresented in the Macedonian culture, in comparison with other great names of world literature. Considering that the words 'donkihotski' and 'donkihottstvo' form part of the Macedonian language and are used in many contexts, a closer look is taken at the unabridged edition of *Don Quijote* in Macedonian.

Keywords: Miguel de Cervantes, *Don Quijote*, *Novelas ejemplares*, translation, reception

1 Вовед

Преводната рецепција на еден автор во една култура може да се смета за камен-темелник за почеток на интертекстуалната мрежа, која потоа се шири во книжевноста, во критиката и, општо, во културата. Македонските околности не дозволиле поран развој на преводната дејност и кај нас најчесто се читало на сродни јазици, поради што секое проучување на рецепцијата на светската книжевност е неминовно приказна што почнува на средината. Македонската книжевна сцена доживува „забрзан развој“ по 1945 година, а тоа го отвора и интересот за „комуникација со други книжевни системи“ (Ѓурчинова 2001) и за преведувањето на македонски јазик, за збогатување на македонската култура и за збогатување на македонскиот јазик.

Преводите на творештвото на шпанскиот писател Мигел де Сервантес Сааведра, еден од темелите на модерната книжевност, имаат скромен удел во повоената македонска културна средина; неколкуте важни датуми се како „меѓуигри“ на преведувачката сцена, меѓу големите канонски дела и автори. Всушност, ако ги изземеме многуте скратени лектирни изданија и нивните реизданија од 1951 година наваму (подвлекувајќи ја, сепак, нивната важност за пропагирање на делото на Сервантес), издвојуваме одвај три клучни датуми. Првиот е 1985 година, кога во издание на „Наша книга“ се појавува првиот целосен превод на капиталното дело на Сервантес во два тома, со наслов: *Славниот благородник Дон Кихот од Ла Манча*, од Илија Корубин и д-р Александар Митевски, како консултант за шпански јазик и препејувач на стиховите. Вториот датум е 2004 година, кога во издание на МАНУ, а во препев на академик Матеја Матевски, излегува антологијата *Десет век на шпанската поезија*, во која Сервантес е застапен со четири песни. Третиот датум е 2012 година, кога за првпат излегуваат на македонски јазик *Примерни новели*, во превод од шпански јазик на Виолета Јагев, дел од проектот „Свезди на светската книжевност“, а во издание на „Три“.

Дополнителна причина за задоцнетата преводна рецепција¹ на творештвото на Сервантес, покрај веќе наведените, е и неразвиеноста на хиспанистиката како научно поле кај нас. Сепак, во време кога литературата на западните народи најчесто доаѓала кај нас преку посредни јазици, зачудува фактот што првиот целосен (посреден) превод на *Дон Кихот* се појавува дури триесетина години по првите (посредни) преводи на еден Шекспир (споредбено, Васил Иљоски и Илија Милчин ја преведуваат драмата *Како што мулувајше* во 1949 година, а потоа се појавуваат и *Ошело* на Блаже Конески во 1953 и *Хамлеј* на Ацо Шопов во 1960). Но, ако македонската приказна на Шекспир, како само едно од многуте клучни имиња на светската литература, понатаму доживува забрзан развој, Сервантес кај нас уште чекори бавно, несигурно и непрецизно во секое поле на македонската култура.

¹ За споредба, првиот превод на бугарски јазик од Христо Самсаров датира од 1882 година (Vassileva Kojouharova 2005), а на српски јазик од 1895-6 година од Горѓе Поповиќ (Stojanović 2005).

Целта на овој труд е да се истражат постојните преводи на делата на Сервантес на македонски јазик. Прво, кусо ќе се осврнеме на лектирните изданија на *Дон Кихот*, а потоа и на првиот и единствен интегрален превод на македонски јазик на ова дело. Имајќи ја предвид обемноста на материјалот, во оваа пригода ќе ги анализираме насловите на двата тома на *Дон Кихот*, кои ќе ни послужат како илустрација за важноста од соодветен превод. Од прозата на Сервантес ќе се осврнеме и на изданието на *Примерниите новели*, а за крај ќе го анализираме и изборот стихови во антологијата на акад. Матеја Матевски.

2 Прозата на Сервантес

2.1 Лектирните изданија на *Дон Кихот*

Иако не можеме да го утврдиме најраниот датум од кога класикот на Сервантес почнал да фигурира во списоците задолжителна литература во Македонија, според нашите податоци станува збор за најмалку 70 години континуирано присуство на *Дон Кихот* како лектира². Сведоштво за тоа дава Благоја Иванов:

Ние, втората литературна генерација во македонската книжевност по војната, излегувавме од школските клупи во годините 1947–1952 [...] Не ги спомнувам овде авторите и делата кои сме ги учеле и читале во школа и од кои дури многу подоцна ќе прочитаме некои во целина, како што е „Дон Кихот“ од Сервантес (1996: 91–92).

Првите лектирни, односно скратени изданија на *Дон Кихот* на современ македонски јазик се појавуваат во раните 1950-ти години на минатиот век. Во 1951 година во издание на „Кочо Рацин“ излегува првото скратено издание од романот на Сервантес, на само 68 страници, во превод од бугарски јазик на Нада Конеска. Истата преведувачка ќе ги потпише и следните две лектирни изданија, во 1953 и во 1956 година, додека во 1958 излегува попроширена верзија од романот, на 139 страници, во превод на Благоја Корубин. Во 1976 година Димитар Гогушевски прави избор на поглавја од *Дон Кихот* на 159 страници, во издание на „Наша книга“, а тоа е препечатено и во 1995 година.

Во 1996 година се појавува скратена, лектирна верзија од преводот на Илија Корубин и Александар Митевски во издание на „Детска радост“. Верзии од тој превод се објавуваат и во 1999 и во 2002 година. Ќе издвоиме уште три нови скратени преводи: во 2003 во издание на „Феникс“ е објавен превод потпишан од Зорица Димитровска; во 2007, пак, од истата издавачка куќа излегува превод од Павлина Димитровска и Светлана Ивановска; во 2010 година, според библиотечните податоци на COBISS, „Просветно дело“ печати поширок избор од романот на Сервантес, на 313 страници, во превод од српски на Билјана Јованчева. Последново издание за првпат има поинаков наслов од сите претходни: *Осиромниот благородник дон Кихот од Ла Манча*.

² *Дон Кихот* сè уште фигурира како лектира во средните училишта.

2.2 Првиот и единствен целосен превод на *Дон Кихој*

Најпознатото дело на Сервантес, *Дон Кихој*, за првпат излегува во интегрално, двотомно издание, во 1985 година. Истиот превод добива двотомно реиздание во 2010 година од страна на „Бегемот“, и четиритомно реиздание во 2015 година, како дел од проектот „Свезди на светската книжевност“ од страна на „Арс Ламина“. Вреди да се спомене дека двата тома бројат над 300 фусноти, кои избилуваат со дообјаснувања и со појаснувања од страна на преведувачот или на преведувачите. Изданијата од 1985 и од 2010 немаат дополнителен критички текст, додека во изданието од 2015 година фигурира поговор од Санде Стојчевски.

Во првото издание од 1985 не е наведен јазикот од кој преведувал Илија Корубин; во реизданието од 2010 е наведено дека преводот на Илија Корубин е направен од шпански јазик, а е изоставен консултантот Александар Митевски; во последното реиздание од 2015 година стои дека преводот е направен од руски јазик. Сепак, според нашите првични компаративни проверки, македонскиот *Дон Кихој* е барем делумно направен со посредство на бугарскиот превод на Тодор Нејков од 1947 година, *Знамениџијџи идалго Дон Кихој де Ла Манча*.

Во овој текст, поради очигледната неможност да навлеземе во детална анализа на целиот превод на *Дон Кихој*, се решивме да дадеме податок за насловите на двата дела, со цел да ја илустрираме оваа мошне сложена проблематика, која несомнено бара многу поголем простор и посеопфатен пристап. Критиката на македонскиот превод мора да се направи имајќи го предвид фактот дека, сепак, станува збор за посреден превод.

Насловот на двата дела на македонски гласи: *Славниој блаѓородник Дон Кихој од Ла Манча*, иако оригиналниот наслов на првиот дел, односно првиот роман, објавен во 1605 година, гласи: *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*, а на вториот дел, односно на вториот роман, објавен во 1615 година, гласи: *El ingenioso caballero don Quijote de la Mancha*.

Да започнеме од придавката *ingenioso*, присутна во двата наслова, која е мошне далеку од „славен“. Според речникот на Шпанската кралска академија, зборот *ingenio* значи првенствено „способност на човекот да размислува и измислува брзо и лесно“, како и „интуиција, разбирање, поетски и творечки вештини“³. Значи, дефинициите предлагаат спој од она што обично го сфаќаме како интелигенција и креативност. Уште позначајна е дефиницијата што ја дава Коварубијас во првиот речник на шпанскиот јазик, *Tesoro de la lengua castellana, o española*, кој излегува во 1611 година, помеѓу двата дела на *Дон Кихој*, а тоа е дека *ingenio* е „природна умствена сила, која го испитува она што со помош на разумот и на расправата може да се достигне во сите видови науки, дисциплини и слободни уметности, итроштини, измислици и измами“ (Covarrubias 1611). Со ова, уште веднаш можеме да ги земеме како недоволно соодветни зборовите „остроумен“ и „бистроумен“ како можни преводни еквиваленти⁴. Потребно е да се изнајде нијанса што би ги покривала еднак-

³ Извор: <https://dle.rae.es/ingenio?m=form> (Пристапено на: 14.10.2020)

⁴ Дополнителен проблем така би ни отвориле и концептите *agudeza/agudo*, кои се подеднакво важни во шпанскиот барок, а се многу поблиски до тие значења. И пребарувањето според си-

во креативноста, итроштината и интелигенцијата на човековиот ум. За овој проблем, во контекст на српските изданија на *Дон Кихот*, говори и Лилјана Павловиќ-Самуровиќ (Pavlović-Samurović 2004: 224–230), чиј заклучок е дека зборот *велеумни* најдобро ги покрива дефинициите што ги има придавката *ingenioso*. Со оглед на тоа дека префиксот *веле-* се користи и во македонскиот јазик (*велемајсторски*, *велеградски*), на мислење сме дека зборот „велеумен“ би можел да биде прифатен како посоодветен преводен еквивалент⁵.

Зборовите *ingenio/ingenioso* се појавуваат повеќепати во романот – само во прологот Сервантес ги употребува трипати, а нашиот преведувач во сите три контексти ги превел различно: прво како „бесплоден и недостатокно образован ум“ (*estéril y mal cultivado ingenio*) (Сервантес 2010 I: 7), па како „мудра пристојност“ (*un decoro tan ingenioso*) (ibid., 9), а потоа и како „најостроумниот човек“ (*el más ingenioso*) (ibid., 13). Се појавува и во насловите на втората и на шестата глава од првиот дел, каде што преведувачот решил да го остави „славниот“ (ibid., 40, 72), а кога повторно се споменуваат зборовите во осмата и во тринаесеттата глава, ги наоѓаме преводите „умовите во Ла Манча“ (*los ingenios de la Mancha*) (ibid., 99), „светол ум“ (*el ingenio*) (ibid., 141). Во вториот дел на *Дон Кихот*, пак, кога во второто поглавје за првпат се споменува целосниот назив на првиот дел, преведувачот останува доследен на своето решение, односно на решението понудено во посредниот превод, па го менува значењето на *ingenioso*: „Славниот благородник...“ (Сервантес 2010 II: 31).

Проблематичен е и зборот *hidalgo*, бидејќи означува припадник на пониското, осиромашено благородништво. Поради оваа нијанса, некои преведувачи се решаваат за транслитерација на терминот: *идалго*. Проблемот со титулата на Дон Кихот станува уште посериозен кога треба да го преведеме насловот на вториот дел, оригинално објавен десет години по првиот (во 1615 година), кој на шпански гласи: *El ingenioso caballero don Quijote de la Mancha*. Веднаш се забележува дека, наместо зборот *hidalgo*, фигурира зборот *caballero* и тоа не е воопшто случајно: ако зборот *hidalgo* од првиот дел значи ‘низок благородник’, *caballero* е повисок ранг во строгата општествена хиерархија и значи ‘витез’. Причините поради кои вториот дел носи поинаков наслов од првиот дел се предмет на толкување на сервантистите: една теорија е дека авторот решава иронично да го унапреди нискиот благородник (или: *идалгошо*) во витез, поради неговите подвизи во првиот дел, и покрај тоа што е тоа невозможно⁶. Но, можеби најприфатлива е теоријата дека причините за промената се од попрактична природа – имено, една година пред Сервантес да го објави вториот дел, во Шпанија анонимно бил објавен втор, апокрифен дел, насловен *Segundo tomo del ingenioso hidalgo don Quijote de La Mancha*, а

ноними во корпусот што го нуди *Дигиталниот речник на македонскиот јазик* покажува дека значењето на зборот ‘остроумен’ е синонимно со ‘бистар’, ‘интелигентен’, ‘луциден’.

⁵ За „велеумен“ се определува и Прокопиев во еден пасус од својот есеј *Бишка со ветерница* (2014).

⁶ Мартин де Рикер образложува зошто Дон Кихот не е и никогаш не би можел да биде витез: според законите на Алфонсо X Мудриот, кои биле на сила и тогаш, витез не може да стане оној што се здобил со таа титула по пат на исмевање (епизодата со крчмарот во I, 3), а не може да стане ни оној што е луд ни оној што е сиромав (Riquer 1970: 86–89).

потпишан од извесен Алонсо Фернандес де Авељанеда⁷. Промената на рангот на Дон Кихот можеби е начинот на кој Сервантес сакал да се разликува неговиот втор, автентичен дел, од апокрифниот втор дел на Авељанеда (Riquet 1970: 176).

Без разлика на причините, насловот на вториот дел е поинаков и тоа треба да биде одразено во преводот. Македонското продолжение на *Дон Кихот* го носи истиот наслов како и првиот дел⁸, што е неприфатливо – не само затоа што така гласи оригиналот туку и затоа што меѓу објавувањето на првиот и на вториот дел од романот изминуваат десет години и се забележува изразита промена во стилот, во јазикот и во темите меѓу едниот и другиот дел – толку, што некои критичари претпочитаат да ги гледаат како два засебни романи.

„Слободниот“ превод на насловите на *Дон Кихот* не ја губи ироничноста и хумористичноста на оригиналните наслови. Сепак, со избраниот наслов се губат исклучително важни податоци, кои го карактеризираат ликот на Дон Кихот, а кои се значајни во однос на развојот на дејството и со тоа претставуваат насоки за посоодветно толкување. Би напоменале дека со оваа подробна анализа на насловот не сакаме да се стекне впечаток дека преводот на Корубин и Митевски е во целост несоодветен. Целта ни е да ја истакне големата потреба за критички пристап кон единствениот превод на *Дон Кихот* на македонски јазик и уште поголемата потреба ова дело да добие нов превод од шпански на македонски јазик.

2.3 Примерни новели

За *Примерниџе новели* најважна година е 2012, кога во рамките на проектот „Свезди на светската книжевност“ се објавува целокупната Сервантесова збирка. Преводот од шпански на Виолета Јагев⁹ зафаќа 492 страници и ги содржи сите единаесет, односно дванаесет новели, според редоследот од првото издание од 1613 година: „Младата циганка“ (“La gitanilla”), „Великодушниот љубовник“ (“El amante liberal”), „Ринконете и Кортадилџо“ (“Rinconete y Cortadillo”), „Шпанката Англичанка“ (“La española inglesa”), „Правникот Видриера“ (“El licenciado Vidriera”), „Силата на крвта“ (“La fuerza de la sangre”), „Љубоморниот Естремадурец“ (“El celoso extremeño”), „Славната садомијачка“ (“La ilustre fregona”), „Двете девојки“ (“Las dos doncellas”), „Госпоѓа Корнелија“ (“La señora Cornelia”), „Брак врз измами“ (“El casamiento

⁷ Додека Сервантес го пишува вториот том од *Дон Кихот*, во 1614 година се појавува т.н. *Кихот на Авељанеда*. Ова претставува пресвртница во развојот на настаните: имајќи ја предвид автореференцијалноста на вториот дел на *Дон Кихот* (ликовите во книгата знаат за постоењето на првиот дел и го препознаваат Дон Кихот како јунакот од романот), Сервантес го инкорпорира објавувањето на апокрифното продолжение во своето продолжение, при што и самиот Дон Кихот дознава за тоа од други ликови, жестоко го критикува Авељанеда и решава да ја смени својата дестинација за да се разликува од својот лажен двојник.

⁸ За да биде ситуацијата уште подонкихотовска, на задната корица од реизданието на „Бегамот“, на која има куса белешка за ликот и делото на Сервантес, наведен е насловот: *Умислениот благородник Дон Кихот од Манча*.

⁹ За овој превод Виолета Јагев ја добива наградата „Ванѓа Чашуле“, која ја доделува Сојузот на литературните преведувачи (cf. *Дневник*, 30.09.2012).

engañoso”) и новелата што е вметната во неа, „Разговор меѓу Сипион и Берганза“ (“Coloquio de los perros”), која традиционално се смета за засебна новела. Во изданието фигурираат и прологот на Сервантес и посветата на Дон Педро Фернандес де Кастро. Изданието има 431 фуснота, во која се објаснуваат термини, нијанси во значењето, личности и дела. Еднакво важно е да се спомене дека овој превод има и поговор од Ацо Пероски: „Помеѓу дидактичноста и литерарноста: за универзалните вредности во *Примерниите новели* на Сервантес“. Пероски дава воведен податок за животот и делото на Сервантес, а потоа и белешка за насловот на ова дело; ја истакнува дидактичната функција на *Примернието*, но и естетичката функција на убавото (бидејќи и самиот Сервантес вели дека ги дава новелите за разонода и забава на народот). Пероски заклучува дека „според тенденциите, според книжевната вредност и според жанровско стилските карактеристики, *Примерни новели* недвосмислено го следат примерот на *Декамерон*...“ (2012: 488).

Иако не е наведено изданието според кое е направен македонскиот превод, анализата на новелата „Брак врз измами“, заедно со „Разговор меѓу Сипион и Берганза“, која е составен дел од претходно споменатата, но по традиција се смета за посебна новела, открива дека станува збор за издание направено според првото од 1613 година, а не според подоцнежните, чии разлики не се среќаваат во нашиот превод. Сепак, проблематично е што не е наведено конкретното издание според кое е направен нашиот превод, бидејќи може да се забележи важна разлика на преминот од „главната“ новела („Брак врз измами“) кон вметнатата („Разговор меѓу Сипион и Берганза“). Имено, во македонското издание, како крај на првата новела е земен последниот дијалог меѓу Кампузано и Пералта, кој треба да се појави на крајот од вметнатата новела, а вметнатата новела почнува и завршува само со дијалогот меѓу пците.

Дополнителна разлика е што во македонскиот превод не се вклучени четирите пофални песни по посветата и прологот: три сонети посветени на авторот од маркизот од Алканџисес, Фернандо Бермудес Карвахал и дон Фернандо де Лодења, и еден сонет посветен на читателите од Хуан де Солис Мехија.

Ни се чини соодветно да известиме и за едно издание на издавачката куќа „Феникс“ од 2001 година, насловено: *Две девојки: љубовен лавиринџ*, на 56 страници. Иако направивме неколку обиди да дојдеме до ова издание, не успеавме во намерата. Според насловот, станува збор за превод на новелата “Las dos doncellas” од односната збирка. Во базата на податоци COBISS не е наведено кој е преведувачот на ова дело.

3 Стиховите на Сервантес

Она што го одвоивме како втор позначаен датум во македонската рецепција на Мигел де Сервантес, е објавата на најсеопфатната антологија на шпанската поезија досега на македонски јазик, *Десет век на шпанската поезија* од Матеја Матевски. Истата антологија излегува и со наслов *Чаг и злато (десет век на шпанската поезија)* во 2005 година, во издание на „Матица“, а Сервантес е присутен со истиот избор и во *Шпанска поезија на ренесансата и барокот* („Три“, 2013).

Вреди да се повтори дека Матовски, како сестран ерудит, е најдоследниот проследувач на шпанската поезија во Македонија. Овој антологиски потфат опфаќа поезија од раните мосарапски харчи до најновите текови на шпанската поезија во XX век. Во антологијата Матовски му дава скроман простор и на Сервантес (стр. 167–170) со четири лирски композиции, бидејќи смета дека „во своите стихови што ги вградувал во својата проза, тој го изразува духот и сензибилитетот на своето време во драматичните општествени и духовни промени во Шпанија“ (2004: 29), како и дека „како поет се одликува со суптилен и музикален израз на длабок сензибилитет, но не го достигнува нивото на своите прозни дела“ (ibid., 167).

Всушност, иако е точно тоа дека Сервантес вметнува стихови во своите прозни дела, во оваа антологија поместени се три извадоци од стихуваните драми на Сервантес – што, меѓу другото, претставува прв и единствен превод на извадок од неговите драми – и само една песна од неговата проза, поточно од новелата “La gitanilla”.

Првата песна со која е застапен Сервантес во антологијата е песната на Амбросио, односно Каталина, од *Los baños de Argel* (*Алжирскиите зајворци*), која почнува со стихот „Aunque pensáis que me alegro“ (Cervantes 2016: vv. 1140–1451). Песната е сехел (*zéjel*), шпански поетски облик што се состои од рефрен, варијација и повторување на дел од рефренот. Препевот на Матовски, „Иако мислите дека сум весел...“ е послободна интерпретација на овој поетски облик: осмерецот на Сервантес не е задржан во сите стихови, римата не ја следи шемата на Сервантес, а и стихот од рефренот што се повторува трипати („*conmigo traigo el dolor*“), добива три варијации во препевот.

Втората песна е извадок од една од најдобрите драми на Сервантес, *Pedro de Urdemalas* (*Педро де Урдемалас*). Кон самиот крај има музичари што пеат романсиљо (*romancillo*), кратка песна составена од шестерци, варијација на најпознатиот шпански поетски облик на народна поезија, романсата (*romance*), која е составена од осмерци. Матовски варира со должината на стихот, но доминира шестерецот. Асонантната рима во парните стихови е задржана.

Третата и четвртата песна се сонети, составени од 14 единаесетерци, со рима: ABBA ABBA CDE CDE. Првиот сонет е изваден од новелата “La gitanilla” („Младата циганка“) ¹⁰, „Cuando Preciosa el panderete toca“, односно на македонски: „Убавката кога на дајретото чука...“ Вториот сонет е извадок од самиот крај на првиот чин од драмата *La gran sultana* (*Величестивената султанка*), молитвата на христијанската султанка (v. 812–825), „¡A ti me vuelvo, Gran Señor“, која во антологијата е наведена како *Soneto – oración* и преведена соодветно: *Сонет – молитва*. Матовски и овде зема поетска слобода во препевот, па затоа римата, сепак, функционира по свои правила и во двата сонети, иако се направени очигледни обиди што повеќе да соодветствува со оригиналот. Единаесетерецот е заменет и во двата сонета со дванаесетерец, кој е редовен, освен во два стиха од *Сонет – молитва*.

¹⁰ Сонетот, се разбира, е преведен и во целосното издание на *Примерниите новели* (Сервантес 2012: 44).

Како што веќе потенциравме, изборот од лириката на Сервантес во оваа антологија е исклучително скромно и ни одблизу не ги претставува поетските и версификаторските способности на Сервантес. Исто така, би било исклучително корисно да биде наведени изворите на делата од кои се извадени претставените стихови за да има македонскиот читател увид во поширокото творештво на Сервантес, сè уште непознато за нас. Сепак, за пофалба е овој прв обид да се пренесе на македонски јазик дел од поезијата на Сервантес, особено затоа што тоа доаѓа од перото на еден од најдобрите македонски поети.

4 Заклучок

Најславниот лик на Сервантес, оној што – како што често се вели – е поголем од својот автор, живее и во македонската книжевност и култура. *Дон Кихот* е присутен уште од раните повоени години и остава скромно, но видлив печат во сите сфери на културата. Денес мошне често се среќаваат синтагмите изведени од тој роман („донкихотски“, „донкихотство“, „донкихотизам“ и „донкихотштина“ се дел од македонскиот јазик), често се споменува најславната сцена со ветерниците како синоним за наведените синтагми, а неретка е и употребата на имињата на главните јунаци во културата и во медиумите (Михајловиќ-Костадиновска 2016). За жал, тоа не е случај и со одличните *Примерни новели*, кои се присутни во својата интегрална верзија веќе осум години. Нашите истражувања не открија значаен прием на новелите во македонската средина.

Од податоците што ги обработивме во оваа статија можеме да заклучиме дека богатото творештво на Мигел де Сервантес не е доволно застапено во превод на македонски јазик. Опусот на Сервантес е многу пообемно од она што е достапно во превод, а и тоа треба да биде подложно на посеопфатна критичка анализа. Особено во случајот со *Дон Кихот*, покрај систематска анализа на постојниот превод, потребно е да се направи и нов, директен превод од шпански јазик. Повторно ќе ја подвлечеме важноста на преводот и, особено – на добриот превод, како неизоставен прв чекор во рецепцијата на светската литература кај нас. Историјата на современата македонска книжевност би била нецелосна без поглавје за важноста на преводната дејност во повоениот период. Преводот ни денес не губи од својата важност, како за македонската книжевност така и за македонскиот јазик, а творештвото на Сервантес треба да биде посериозно вклучено во таа приказна.

Библиографија

- Ѓурчинова, А. (2001). *Италијанската книжевност во Македонија*. Скопје: Институт за македонска литература.
- Иванов, Б. (1996). Нашата лектира во педесеттите години. Во М. Ѓурчинов и Б. Петковски (eds.). *Сиранскиите влијанија во македонската литературна и култура во 50-те и 60-те години*, 91–95. Скопје: МАНУ.
- Матевски, М. (2004). *Десет век на шпанската поезија: антологија*. Скопје: МАНУ.

- Михајловиќ Костадиновска, С. (2016). Метафорите за Дон Кихот во македонски контекст. Во Д. Кузмановска et al. (eds.). *Филко*, 1: 591–603. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“.
- Прокопиев, А. (2014). Битка со ветерница (белешки од бојното поле). *Книжевна академија*, (3–5): 55–70. Скопје: Македонија презент .
- Сервантес, М. (2010). *Дон Кихот*, II тома. Илија Корубин и Александар Митевски (прев.). Скопје: Бегемот.
- Сервантес, М. (2012). *Примерни новели*. Виолета Јагев (прев.). Скопје: Три.
- Сервантес, М. (2015). *Дон Кихот* (I –IV). Илија Корубин и Александар Митевски (прев.). Скопје: Арс Либрис.
- Cervantes, M. (2016). *Teatro completo*. Florencio Sevilla Arroyo (ed.). Barcelona: Penguin.
- Pavlović-Samurović, Lj. (2004). *Knjiga o Servantesu*. Beograd: Naučna KMD.
- Riquer, M. (1970). *Aproximación al Quijote*. Barcelona: Teide.
- Stojanović, J. (2005). *Servantes u srpskoj književnosti*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Covarrubias, S. (1611). *Tesoro de la lengua castellana, o española*. [Online] Available from : <https://archive.org/details/tesorodelalengua00covauoft/page/155/mode/2up> [Accessed: August 24th, 2020]
- Vassileva Kojouharova, S. (2005). Las traducciones de *El Quijote* al búlgaro. [Online] *¿Qué Quijote leen los europeos?*. *Actas del IULMYT*. Available from: https://cvc.cervantes.es/lengua/iulmyt/pdf/quijote/15_vassileva.pdf [Accessed: August 24th, 2020]
- Архива на македонските on-line медиуми 2000–2012: <https://time.mk/arhiva/>
COBISS: <http://www.mk.cobiss.net/>
Дигитален речник на македонскиот јазик: <http://makedonski.info/>
Diccionario de la lengua española: <https://dle.rae.es/>

